

PATVIRTINTA

Vilniaus kolegijos Sveikatos priežiūros
fakulteto dekanı 2023 m. vasario 2 d.
įsakymu Nr. SP V-9

**VILNIAUS KOLEGIJOS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS FAKULTETO
STUDENTŲ BAIGIAMŲJŲ DARBŲ RENGIMO,
ĮFORMINIMO IR GYNIMO
METODINIAI NURODYMAI**

TURINYS

METODINIAI NURODYMAI.....	1
ĮVADAS	3
1. BAIGIAMOJO DARBO RENGIMO PROCESAS	4
2. BAIGIAMOJO DARBO STRUKTŪRA	6
2.1. Baigiamojo darbo dalys	6
2.2. Įvadas.....	7
2.3. Literatūros apžvalga / analizė	7
2.4. Tyrimo metodika	8
2.5. Tyrimo rezultatų analizė ir apibendrinimas.....	9
2.6. Išvados ir pasiūlymai	9
2.7. Literatūra sąrašas	9
2.8. Priedas/Priedai	9
3. BAIGIAMOJO DARBO ĮFORMINIMAS	10
3.1. Baigiamojo darbo formatavimas	10
3.2. Citavimas ir literatūros šaltinių nuorodų pateikimas BD tekste	12
3.3. Baigiamojo darbo literatūros sąrašo sudarymas	14
3.3.1. Knygos.....	15
3.3.2. Periodiniai leidiniai	17
3.3.3. Kiti šaltiniai	18
4. BAIGIAMOJO DARBO GYNIMAS BAIGIAMŪJŲ DARBŲ GYNIMO KOMISIJOS POSĖDYJE	20
LITERATŪRA	21
P R I E D A I	22

IVADAS

Vilniaus kolegijos (toliau – VK) Sveikatos priežiūros fakulteto (toliau – Fakultetas) studentų profesinio bakalauro baigiamasis darbas (toliau – BD) – tai originalus, savarankiškai parengtas studento darbas, kuriame teorinė, praktinė, empirinė informacija sisteminama, reflektiviai ir kritiškai analizuojama, integruojama bei pritaikoma. Baigiamąjį darbą studentas rengia konsultuodamasis su BD vadovu. Studijų plane BD yra skiriama 10 ECTS. Gvildenant atitinkamos srities problemą, būtina pademonstruoti BD apraše apibrėžtus studijų rezultatus.

Šių metodinių nurodymų tikslas yra išdėstyti bendruosius principus, pagal kuriuos turi būti parengtas, įformintas ir vertinamas BD. Metodiniai nurodymai yra privalomi BD rengiantiems studentams, BD vadovams, recenzentams bei baigiamųjų darbų gynimo komisijos nariams.

BD rengimo, įforminimo ir gynimo metodiniai nurodymai parengti vadovaujantis Vilniaus kolegijos baigiamųjų darbų (projektų) rengimo ir gynimo tvarkos aprašu (patvirtintu Vilniaus kolegijos Akademinės tarybos 2020 m. birželio 16 d. nutarimu AT N-5), Bendraisiais studijų rašto darbų reikalavimais (patvirtintais 2019 m. gruodžio 11 d. nutarimu AT N-9; pakeitimai patvirtinti Akademinės tarybos Vilniaus kolegijos Akademinės tarybos 2021 m. vasario 26 d. nutarimu AT N-2 ir 2022 m. spalio 12 d. nutarimu Nr. AT N – 12) ir Akademinės etikos kodeksu (patvirtintu Akademinės tarybos 2020 m. lapkričio 18 d. posėdžio nutarimu Nr. AT N-7).

1. BAIGIAMOJO DARBO RENGIMO PROCESAS

BD rengiamas pagal studijų programą kuriojančios katedros parengtą ir prodekano patvirtintą BD rengimo etapų planą, kuris yra skelbiamas Fakulteto tinklalapyje. Pagrindiniai BD rengimo etapai:

1. BD probleminio tyrimo lauko srities pasirinkimas.

Studentas pasirenka BD probleminio tyrimo lauko sritį iš sąrašo, kurį skelbia studijų programą kuriojanti katedra ne vėliau nei likus 1 mėnesiui iki baigiamosios praktikos pradžios. BD problemą, atitinkančią studijų programos kryptį, gali siūlyti ir studentas. Pastarasis ją turi suderinti su katedros vedėju.

2. BD vadovo skyrimas.

Atsižvelgus į studento pasirinktą probleminio tyrimo lauką, BD vadovais katedros vedėjo teikimu ir dekanu įsakymu skiriami VK dėstytojai ar socialinių partnerių atstovai, turintys ne žemesnį nei magistro laipsnį. Studentas kartu su BD vadovu aptaria BD rengimo etapų plane numatytas veiklas, konsultuojasi BD rengimo klausimais.

3. BD temos registravimas katedroje.

Studentas el. paštu katedrai pateikia užpildytą BD temos registravimo lapą pdf formatu (1 priedas). BD tema lietuvių ir anglų kalbomis aptariama ir, jei reikia, tikslinama katedros posėdyje. BD temos suderinimas fiksuojamas katedros protokolu. Jeigu katedros posėdyje BD tema buvo patikslinta, studentas katedrai el. paštu pateikia patikslintą BD temos registravimo lapą. BD temas lietuvių ir anglų kalbomis katedros teikimu tvirtina Fakulteto dekanas. BD temą studentas gali keisti motyvuotu prašymu dekanui, suderinęs su katedros vedėju, bet ne vėliau kaip likus 6 savaitėms iki BD baigiamųjų darbų gynimo komisijos posėdyje.

4. BD pateikimas darbų vadovams galutinei peržiūrai.

Patvirtintame BD rengimo etapų plane numatytą dieną studentas turi pateikti BD vadovui parengtą BD, kuriame yra pabaigtos visos BD dalys, išskyrus santrauką / Abstract.

5. BD peržiūra katedros komisijos posėdyje. BD peržiūrai dekanu įsakymu sudaroma 3 atitinkamos studijų krypties dėstytojų komisija / komisijos (toliau – Katedros komisija). BD gynimo Katedros komisijos posėdyje tikslas – įvertinti studento parengtą BD ir jo atitiktį formaliesiems BD rengimo reikalavimams pagal katedros numatytus kriterijus, su kuriais studentą supažindina BD vadovas. Vadovaujantis Katedros komisijos nutarimu, studentas, kurio BD atitinka formaliesiems BD rengimo reikalavimams, suteikiama prieiga įkelti BD į elektroninę sutapties atpažinimo sistemą. Reikalavimų neatitinkantis BD laikomas neparengtu nustatytu laiku. Fakulteto dekanui leidus, BD pristatyti ir (arba) ginti gali nuotoliniu būdu, o pristatymas ir (arba) gynimas turi būti įrašomas.

Studentams, dėl svarbių priežasčių (ligos, gimdymo, nelaimingo atsitikimo, šeimos nario mirties) negalėjusiems numatytu laiku pristatyti BD Katedros komisijos posėdyje, pateikus motyvuotą prašymą dekanui, skelbiamas papildomas Katedros komisijos posėdžio laikas.

6. BD savarankiškumo patikra. Studentas galutinį BD elektroninį dokumentą (PDF formatu) įkelia į Moodle virtualią mokymosi aplinką iki darbo vadovo nurodytos datos. Įkėlimo vieta pasirenkama pagal BD vadovo vardą ir pavardę. BD automatiškai pateikiamas savarankiškumo patikrai BD bylos (failo) pavadinimą turi sudaryti studento vardas, pavardė, akademinės grupės žymėjimo trumpinys, pvz.: *Vardenis.Pavardenis_SL20C*. BD galima kelti tik vieną kartą. Sugeneruojama BD sutapties ataskaita, kurią BD vadovas turi peržiūrėti per tris darbo dienas. Išvadą apie sutapties patikrinimą BD vadovas pateikia BD vadovo atsiliepime (2 priedas) ir pateikia katedrai. BD vadovas, nustatęs plagiato faktą, informuoja Akademinės etikos komitetą, dekaną, katedros vedėją ir studentą, pridėdamas sutapties ataskaitą. Sutapties patikros išvada neskundžiama.

Daugiau informacijos apie sutapties patikrą galima rasti Bendrųjų studijų rašto darbų reikalavimų aprašo 3.1.1. skyrelyje (Aktas et al., 2019).

7. Leidimas ginti BD baigiamųjų darbų gynimo komisijos posėdyje. Laiku parengti BD, kuriuose nenustatyti plagiato atvejai, katedros teikimu leidžiami ginti baigiamųjų darbų gynimo komisijos posėdyje. Leidimas ginti BD įteisinamas dekanu įsakymu.

8. BD recenzavimas. Visi BD teikiami recenzento vertinimui, kuris parengia BD recenziją (3 priedas). BD recenzentas – tai BD vertintojas, turintis ne žemesnę kaip magistro laipsnį arba jam prilygintą išsilavinimą, kurio pagrindinė profesinė ir (ar) mokslinė veikla yra susijusi su konkrečia studijų kryptimi. Recenzentų kandidatūras pateikia katedra, dekanas įteisina įsakymu.

9. Studento susipažinimas su recenzija.

Katedros vedėjas arba jo įgaliotas katedros darbuotojas recenziją išsiunčia studentui elektroniniu paštu ne vėliau nei likus vienai darbo dienai iki BD baigiamųjų darbų gynimo komisijos posėdyje.

10. BD gynimas baigiamųjų darbų gynimo komisijos posėdyje.

Direktorius įsakymu sudaroma baigiamųjų darbų gynimo komisija iš 3 arba 5 asmenų, du trečdalius jos turi sudaryti darbdavių atstovai, turintys ne žemesnę kaip magistro laipsnį, ir vienas iš jų skiriamas komisija pirmininku.

BD gynimas baigiamųjų darbų gynimo komisijos posėdyje vyksta pagal tvarkaraštį, kurį ne vėliau nei likus 5 d. d. iki gynimo rengia studijų programą kuruojanti katedra, tvirtina Fakulteto dekanas ir skelbia studentams.

BD gynimo metu studentas pristato BD ir atsako į recenzento ir komisijos narių klausimus. Baigiamųjų darbų gynimo komisija, pasibaigus gynimui, aptaria ir vertina BD uždarytame posėdyje. Kiekvienas komisijos narys darbus vertina balais. Galutinį BD įvertinimą sudaro kiekvieno komisijos nario ir recenzento įvertinimų vidurkis.

Po posėdžio baigiamųjų darbų komisija studentus su BD įvertinimu supažindina kiekvieną individualiai.

Jei BD ginamas nuotoliniu būdu, gynimas turi būti įrašomas.

Baigiamųjų darbų gynimo komisijos sprendimas dėl BD įvertinimo yra galutinis ir apeliacine tvarka neskundžiamas. Studentas dėl galimo BD gynimo procedūros pažeidimo, ne vėliau kaip kitą darbo dieną po BD gynimo, gali raštu kreiptis į dekaną, prašymą pateikdamas Fakulteto raštinėje.

Katedra, kuruojanti studijų programą, gali numatyti papildomus BD rengimo etapus ir skelbti BD rengimo etapų planą.

Studentams, dėl svarbių priežasčių (ligos, gimdymo, nelaimingo atsitikimo, šeimos nario mirties) negalėjusiems numatytu laiku parengti BD ir ginti jo baigiamųjų darbų gynimo komisijos posėdyje, jų prašymu ir dekanu įsakymu BD gynimas gali būti atidėtas iki kito baigiamųjų darbų komisijos posėdžio.

Studentai, neparengę BD nustatytu laiku, neatvykę į baigiamųjų darbų gynimo komisijos posėdį be svarbios priežasties, neapgynę BD ar kurių BD nustatomas plagiatas yra braukiami iš studentų sąrašų.

2. BAIGIAMOJO DARBO STRUKTŪRA

2.1. Baigiamojo darbo dalys

Minimali BD apimtis – 40 puslapių, neįskaitant literatūros sąrašo ir priedų. Literatūros apžvalgos/analizės ir tiriamosios dalies (tyrimo metodika, tyrimo rezultatų analizė ir apibendrinimas, išvados ir pasiūlymai) santykis – 2:3.

BD darbo privalomos dalys išvardytos 1 lentelėje. Padėka – neprivaloma BD dalis.

1 lentelė. Privalomos BD dalys

Eil. Nr.	BD dalys
1.	Antraštinis lapas (4 priedas)
2.	Patvirtinimas apie atlikto profesinio bakalauro baigiamojo darbo savarankiškumą ir originalumą (5 priedas)
3.	Santrauka (6 priedas)
4.	Abstract (6 priedas)
5.	Turinys (7 priedas)
6.	Santrumpų paaiškinimai (8 priedas)
7.	Svarbiausių sąvokų žodynėlis (8 priedas)
8.	Lentelių sąrašas (jei BD tokių yra) (9 priedas)
9.	Paveikslų sąrašas (jei BD tokių yra) (9 priedas)
10.	Įvadas
11.	Literatūros apžvalga / analizė
12.	Tyrimo metodika
13.	Tyrimo rezultatų analizė ir apibendrinimas
14.	Išvados ir pasiūlymai
15.	Literatūra
16.	Priedas / Priedai

Antraštiniame lape nurodomas kolegijos, fakulteto, katedros ir studijų programos pavadinimai, studijų programos valstybinis kodas, studento vardas ir pavardė, BD temos pavadinimas, BD vadovo pareigybė ir (arba) pedagoginis vardas, mokslo laipsnis, vardas, pavardė (taip pat ir konsultanto, jeigu jis buvo skirtas), miestas, metai (4 priedas).

Patvirtinimas apie atlikto profesinio bakalauro BD savarankiškumą ir originalumą parodo, kad studentas atsakingai pareiškia, jog darbas yra atliktas paties studento, reguliariai konsultuojantis su BD vadovu (5 priedas).

Santrauka / Abstract turi būti pateikta lietuvių ir anglų kalbomis. Santraukos tekstas pateikiamas aprašomuoju būdu (6 priedas). Tai 200–300 žodžių sutrumpintas BD esmės išdėstymas. Joje turi atsispindėti:

- BD tema;
- autoriaus ir vadovo vardas, pavardė;
- temos aktualumas;
- tyrimo tikslas;
- tiriamieji, jų imtis, naudoti tyrimo metodai;
- pagrindiniai tyrimo rezultatai;
- svarbiausios BD išvados.

Turinyje pateikiami skyrių, poskyrių, skyrelių pavadinimai, esantys po turiniu, ir nurodomas puslapio numeris, kuriame prasideda skyrius, poskyris ar skyrelis (7 priedas). Į turinį neįtraukiamos šios dalys: antraštinis lapas, patvirtinimas apie darbo savarankiškumą, padėka (jei tokia yra), santrauka / Abstract.

Santrumpų paaiškinimai pateikiami abėcėlės tvarka, pvz.: PSO – Pasaulio sveikatos organizacija; VK – Vilniaus kolegija (8 priedas).

Svarbiausių sąvokų žodynyje abėcėlės tvarka pateikiami pagrindiniai, dažnai BD vartojamų tezių, sąvokų, apibrėžčių paaiškinimai. Sąvokos aiškinamos vadovaujantis moksliniais literatūros šaltiniais. Būtina pateikti šaltinio bibliografinę informaciją. Pvz.: Idiopatiniai sutrikimai – sutrikimai, atsiradę dėl nežinomų priežasčių (Somenath et al., 2014) (8 priedas).

Lentelių sąrašė nurodomas lentelės eilės numeris, pavadinimas ir puslapio, kuriame yra lentelė, numeris (9 priedas).

Paveikslų sąrašė nurodomas paveikslų eilės numeris, pavadinimas ir puslapio, kuriame yra paveikslas, numeris (9 priedas).

2.2. Įvadas

Įvadas yra pradinė BD dalis. Jame turi būti atskleista:

- temos aktualumas, naujumas, pritaikomumas;
- tyrimo problema;
- tyrimo tikslas;
- tyrimo uždaviniai;
- tyrimo objektas;
- hipotezė (*neprivaloma*).

Temos aktualumui atskleisti rekomenduojama skirti 15–20 sakinių. Įvade turėtų būti nurodomi temos pasirinkimo motyvai, pagrindžiamas poreikis nagrinėti šią problemą, pažymima, kuo reikšminga pasirinkta tema konkrečiai studijų kryptims. Temos aktualumas aprašomas analizuojant naujausius (*ne senesnius nei 5 metų*) mokslinius straipsnius, galiojančius teisės aktus, elektroninius dokumentus ir kitus literatūros šaltinius.

Įvade būtina nurodyti tyrimo tikslą. Tikslas suvokiamas kaip galutinis rezultatas, kurio siekis – nustatyti analizuojamą problemos sprendimą, naujų duomenų pateikimą ar dėsningumus. Tikslas nusakomas vienu sakiniu, jis turi atitikti pasirinktos temos pavadinimą, atspindėti tyrimo objektą. Tyrimo tikslui suformuluoti patartina vartoti aktyviųjų veiksmažodžių bendratis, pvz.: *išnagrinėti, išanalizuoti, įvertinti, nustatyti, pagrįsti, išskirti* ir kt. Naudinga taisyklė: Tyrimo tikslas yra veiksmažodžio bendratis plius gerai suformuluota tema.

Tyrimo uždaviniai išreiškia tai, ką reikia atskleisti, kad būtų pasiektas užsibrėžtas tikslas. Uždaviniai yra numeruojami, jų gali būti nuo 2 iki 5. Iškeltiems uždaviniams suformuluoti patartina vartoti aktyviųjų veiksmažodžių bendratis, pvz.: *išanalizuoti, įvertinti, apžvelgti, palyginti, išskirti, išaiškinti* ir kt.

Tyrimo objektas – tai reiškiny, paverstas tyrėjo praktinės ir pažintinės veiklos dalyku (Kardelis, 2017). Jį formuluojant reikia atsižvelgti į BD temą ir iškeltą tyrimo tikslą. Tyrimo objektu gali būti visa tai, kas turi socialinį prieštaravimą rezultatų, veiklos ir prielaidų lygmenyje bei probleminę situaciją mokslo ir praktikos srityje. Pvz.: onkologinėmis ligomis sergančių pacientų slaugos poreikiai.

Hipotezė (*neprivaloma*) – prielaida, galutinio tyrimo rezultato spėjimas, glaustas teiginys, rodantis, ką tyrėjas tikisi tyrimu atskleisti, nustatyti. Tai numanomas atsakymas į problemos klausimą ar klausimus (Bitinas, 2006).

2.3. Literatūros apžvalga / analizė

Literatūros šaltinių analizavimas yra neatsiejama BD dalis, kuri padeda suformuluoti BD temą, perprasti problemos teorinius aspektus, pažinti mokslininkų patirtį ir atradimus. Šis procesas nenutrūksta visą BD rengimo laikotarpį. Literatūros apžvalgos / analizės dalyje apžvelgiami, cituojami, perfrazuojami nacionaliniai ir užsienio mokslo literatūros šaltiniai, teisės aktai. Įvairios

teorijos ir koncepcijos ne tik aprašomos, bet ir nagrinėjamos, lyginamos, interpretuojamos, išryškinami įvairių autorių nuomonių teigiami ir neigiami aspektai.

Rašant BD privaloma remtis naujausia nacionaline ir užsienio literatūra, rekomenduojama naudoti ne mažiau kaip 30 ir ne senesnius kaip 5-erių metų šaltinius, senesnės literatūros šaltinių naudojimas turėtų būti pagrindžiamas. Ne mažiau kaip ketvirtadalis naudotų šaltinių turi būti užsienio kalba, rekomenduojama naudotis bibliotekoje esančiomis elektroninėmis duomenų bazėmis (e-DB): EBSCO Publishing; EMERALD Management eJournals Collection ir pan. Rašant literatūros apžvalgą / analizę būtina vadovautis akademinės ir tyrimų atlikimo etikos principais. VK studentų BD ir kituose rašto darbuose taikomas Amerikos psichologų asociacijos (APA) citavimo stilius, pritaikytas pagal VK nustatytas rašto darbų rengimo normas ir lietuvių kalbos taisyklės (Aktas et al., 2019). Teorinėje dalyje cituojami ir percituojami literatūros šaltiniai taip, kaip nurodyta 3.2 poskyryje.

Literatūros apžvalgos / analizės dalis gali būti skirstoma į poskyrius (2.1, 2.2 ir t. t.) ir skyrelius (2.1.1, 2.1.2 ir t. t.), jie turi būti nuosekliai išdėstyti ir susiję tarpusavyje.

Skyrių ir poskyrių pabaigoje rašomi apibendrinimai, kuriuose išskiriama esminė informacija. Apibendrinimą patartina pradėti žodžiais: *apibendrinant galima teigti, kad ...* ir pan. Apibendrinant rašomos BD autoriaus, o ne kitų darbe analizuotų šaltinių autorių mintys.

2.4. Tyrimo metodika

Tyrimo metodikos skyriuje turėtų būti nuosekliai ir išsamiai aprašyta tiriamųjų imtis, naudotas tyrimo metodas ir tyrimo eiga.

Tiriamųjų imties poskyryje pagrindžiami respondentų parinkimo kriterijai, motyvai, tikslingumas, jie aprašomi ir charakterizuojami. Tiriamieji savo sutikimą dalyvauti tyrime turi patvirtinti raštu (anketoje ar atskiroje sutikimo formoje). Sutikimo formos pavyzdys pateikiamas 10 priede.

Tyrimo metodų poskyryje išsamiai apibūdami tyrimo metodai (matavimo priemonės ar instrumentai), naudoti tyrimo tikslui pasiekti. Derėtų nurodyti konkretaus metodo pasirinkimo motyvus ir tikslingumą. Tyrimo tikslui pasiekti studentas gali rinktis kiekybinio ir/ar kokybinio tipo tyrimą. Kiekybiniuose tyrimuose reikšminga tyrimo imtis, renkami statistiniai duomenys ir dažnai pakanka vieno tyrimo metodo, pvz. anketavimo metodo. Kokybiniuose tyrimuose tyrimo imtis nedidelė, net ir vieno sudėtingo atvejo pakanka, esmę sudaro renkama žodinė informacija keliais tyrimo metodais, pvz. interviu, stebėjimo ir dokumentų turinio analizės metodais. Tyrimui gali būti naudojami ir kiti įvairūs duomenų rinkimo metodai: ekspertizė, testavimas, kvazi (netikras) eksperimentas, dokumentų (foto) turinio analizė ir kt. Galima pasitelkti kelis tyrimo metodus, svarbiausia, kad jie leistų surinkti tinkamus, objektyvius duomenis. Jeigu tyrimo metu buvo taikomi kitų autorių parengti tyrimo instrumentai ar metodai, būtina nurodyti šių instrumentų ar metodų autorių, metus, publikavimo šaltinį. Jei naudojamos anketos, testai, klausimynai yra originalūs (paties studento sukurti) ar adaptuoti, reikia pažymėti. Taip pat reikia paaiškinti anketų turinį, taikytas matavimo skales (nominalinė, ranginė, intervalinė, santykinė). Prieduose turi būti pateikti naudotų tyrimo instrumentų pavyzdžiai: anketos, testai, pokalbio klausimynai, protokolai, dokumentų turinio analizės suvestinės, stebėjimo protokolai ir kt.

Tyrimo eigos poskyryje nuosekliai ir išsamiai aprašomos visos tyrimo procedūros, kurios buvo taikytos organizuojant ir atliekant tyrimą. Būtina atsakyti į klausimus: Kada? Kur? Kokiomis aplinkybėmis buvo organizuotas tyrimas? Kaip ir kur buvo bendrauta su tyrimo dalyviais? Kada, kur ir kaip surinkti tyrimo duomenys ir t. t. Tikslinga įvardyti problemas, su kuriomis teko susidurti tyrimo procese. Aprašant tyrimo organizavimo eigą, reikia trumpai apibūdinti įstaigą, kurioje buvo atliekamas tyrimas, akcentuoti tas veiklos sritis, su kuriomis buvo susijęs tyrimas. Jeigu tyrimas buvo atliekamas ne VK, turėtų būti gautas raštiškas įstaigos, kurioje buvo atliekamas tyrimas, administracijos sutikimas. Įstaigos, kurioje buvo atliktas tyrimas, pavadinimas BD nenurodomas, jeigu įstaiga tam prieštarauja.

2.5. Tyrimo rezultatų analizė ir apibendrinimas

Surinkti tyrimo duomenys turi būti peržiūrėti, sugrupuoti ir pateikti. Kiekybinių tyrimų metu surinkti duomenys apdorojami aprašomosios statistikos analizės principais, taikant matematinius metodus (% , vidurkis, Mo – moda – dažniausias atvejis, Md – mediana – vidutinis balas ir pan.) ir naudojant nominalinę, ranginę, intervalinę ar santykinę skales (Čekanavičius & Murauskas, 2006).

Rezultatus reikia pateikti lentelėse ar paveiksluose, apibendrinti ir aprašyti. Apibendrinant gautus rezultatus, tekstas turi būti lakoniškas, ieškant priežastinių ryšių ir sąsajų su teorine dalimi. Nereikėtų atkartoti visko, kas pavaizduota lentelėse ar paveiksluose, o analizuoti ir interpretuoti gautus duomenis. Duomenis reikia aprašyti moksliniu stiliumi, nevertoti pirmojo asmens, o pasirinkti beasmenę formą, pvz.: *buvo ištirta ... ; nustatčius galima teigti...* ir pan.. Reiktų vengti tų pačių žodžių bei frazių kartojimo.

Kokybinių tyrimų metu surinkta žodinė informacija analizuojama turinio (angl. content) analizės metodu. Turinio analizė pateikiama lentelėse (Bitinas, Rupšienė & Žydžiūnaitė, 2008). Gali būti atliekama naratyvo analizė. Žydžiūnaitė ir Sabaliauskas (2017) teigė, kad „naratyvas yra pasakojimas apie tyrimo dalyvių reikšmingą patirtį, jos įvykių ir veiksmų seką bei jų interpretavimas“.

Tikslinga gautus rezultatus lyginti su tais, kurių tikėtasi, bei mokslinės literatūros ir kitų mokslo informacijos šaltinių apžvalgoje aptartais rezultatais; išskirti, kas pastebėta naujo, netikėto ir kokios galimos to priežastys.

Visos lentelės ir paveikslai turi būti numeruojami, pateikti jų pavadinimai. Tekste turi būti nuorodos į juos. Pvz.: Pirmojo anketos klausimo analizės duomenys pateikti 1 paveiksle ar (1 pav.).

2.6. Išvados ir pasiūlymai

Išvados turi būti konkrečios, glaustos, aiškios, logiškos, tiesiogiai susijusios su darbo pradžioje iškeltais uždaviniais ir pagrįstos gautais tyrimo rezultatais. Jas sudaro tos naujos žinios, kurios atskleistos tyrimu.

Išvados – numeruojamos. Jų turi būti tiek, kiek iškelta uždavinių. Jei buvo suformuluota hipotezė, gali būti pateikta išvada ir hipotezei. Išvadose santykiui nurodyti galima naudoti apibendrinamuosius žodžius: pusė, kiek daugiau nei trečdalis ir kt.

Pasiūlymai turi būti susiję su gautomis BD tyrimo išvadomis ir turėti menamą ar nurodytą adresatą. Tai konkrečios siūlomoms priemonėms, kurios galėtų palengvinti problemų, išryškėjusių atlikus BD tyrimą, sprendimą.

2.7. Literatūros sąrašas

Visi BD cituojami šaltiniai turi būti pateikti literatūros sąrašė. Taip pat visi literatūros sąrašė nurodyti šaltiniai turi būti paminėti BD. Literatūros šaltinių bibliografinis sąrašas sudaromas pagal APA7 citavimo stiliaus taisyklės taip, kaip nurodyta 3.3. poskyryje. Literatūros sąrašas pateikiamas atskirame lape, BD pabaigoje prieš priedus ir numeruojamas arabiškais skaitmenimis. Tarp aprašų ir eilučių paliekamas 1,5 intervalo tarpas (1,5 lines).

2.8. Priedas / Priedai

Priedai – tai informacija, papildanti BD. Kiekvienas priedas pateikiamas naujame lape.

Prieduose pateikiama: naudotos anketos, testai, interviu klausimynai, pokalbio protokolai, dokumentų turinio analizės suvestinės, stebėjimo protokolai ir kt. Taip pat galima pateikti lenteles, paveikslus, kurie yra svarbūs BD, tačiau nebuvo įtraukti į teorinę ir empirinę tyrimo rezultatų analizės dalį dėl per didelės jų apimties. BD tekstas turi būti nuorodomis susietas su priedais, pvz.: anketa pateikta priede ar (priedas).

3. BAIGIAMOJO DARBO ĮFORMINIMAS

3.1. Baigiamojo darbo formatavimas

BD spausdinamas A4 formato lapuose. Išilginės orientacijos (Portrait) popieriaus lapo paraštės: kairioji – 3 cm, viršutinė ir apatinė – 2 cm, dešinioji – 1 cm. Skyrius, poskyris ar skyrelis negali būti trumpesnis nei vienas puslapis. Puslapyje negali likti tuščios vietos (pvz., įkėlus paveikslą ar lentelę). Jeigu darbe spausdinamos lentelės yra didelės ir netelpa išilginiame lape, toks lapas formatuojamas gulsčiai – A4L (Landscape), nustatomos paraštės: viršutinė – 3 cm (plačiausia paraštė), kairioji – 2 cm, apatinė – 2 cm, dešinioji – 1 cm. Tokią lentelę rekomenduojama pateikti kaip priedą.

Lapai numeruoti pradedami nuo turinio, tačiau skaičiuojami nuo antraštinio lapo. Lapai numeruojami apatinėje paraštėje per vidurį arabiškais skaitmenimis be taškų ir brūkšnelių. šrifto dydis – 10 pt.

Tekstas spausdinamas vienoje lapo pusėje nestilizuotu Times New Roman 12 pt šriftu.

Kiekvienos pastraipos pirmoji eilutė atitraukiama nuo kairiosios paraštės 1,27 cm (vieną kartą paspaudus klaviatūros klavišą *Tab*). Pastraipoms nustatoma abipusė lygiuotė – tekstas sulygiuojamas ir pagal dešiniąją, ir pagal kairiąją paraštes. Tarp eilučių – 1,5 intervalo tarpas. Tarpas virš pastraipos ir po pastraipa – 0 pt.

Kiekviena nauja darbo dalis pradedama naujame puslapyje. Jų pavadinimai rašomi didžiosiomis raidėmis, paryškintu 14 pt šriftu ir simetriškai (per vidurį) išdėstomi per lapo plotį. Tarpai virš ir po darbo dalies pavadinimo – 6 pt.

Darbo tekstas skirstomas skyriais (1), poskyriais (1.1), skyreliais (1.1.1).

Skyriaus pavadinimai rašomi didžiosiomis raidėmis, paryškintu 14 dydžio šriftu ir simetriškai išdėstomi per lapo plotį. Tarpai virš skyriaus pavadinimo ir po pavadinimu – po 6 pt.

Poskyrių pavadinimai rašomi iš karto po skyriaus pavadinimu. Poskyrių pavadinimai rašomi mažosiomis raidėmis, 14 dydžio paryškintu šriftu ir simetriškai išdėstomi per lapo plotį. Tarpai virš poskyrio pavadinimo ir po pavadinimu – po 6 pt.

Skyrelių pavadinimai numeruojami arabiškais skaitmenimis iš eilės, rašomi mažosiomis raidėmis, 12 dydžio paryškintu šriftu ir simetriškai išdėstomi per lapo plotį. Tarpai virš skyrelio pavadinimo ir po pavadinimu – 6 pt.

Kiekvienas BD skyrius pradedamas spausdinti naujame lape. Literatūros apžvalgos/ analizės, Tyrimo metodikos ir Tyrimo rezultatų analizės ir apibendrinimo skyrių, poskyrių ir skyrelių pavadinimai numeruojami arabiškais skaitmenimis, po jais dedamas taškas (skyrelio pvz.: 2.1.1. Galvos smegenų traumų priežastys).

Santrumpų paaiškinimai ir svarbiausių sąvokų žodynelis gali būti pateikiami viename lape, jeigu telpa. Jei šie sąrašai abu viename lape netelpa, turi būti pateikiami atskiruose lapuose.

Lentelių ir paveikslų sąrašai taip pat gali būti pateikiami viename lape, jei telpa, o jei netelpa – turi būti pateikiami atskiruose lapuose.

Lentelės pavadinimas turi būti informatyvus ir atitikti turinį. Lentelės yra numeruojamos arabiškais skaitmenimis, numeravimas – ištisinis visame darbe. Lentelės numeruojamos iš eilės arabiškais skaitmenimis: eilės numeris ir žodis „lentelė“ (pvz., 2 lentelė). Lentelės numeris rašomas lentelės viršuje prieš pavadinimą; lentelės numeris ir pavadinimas rašomas 12 pt nepastorintu šriftu mažosiomis raidėmis, pradedant didžiąja, centruojamas. Po lentelės pavadinimo taškas nededamas. Jeigu darbe yra tik viena lentelė, tada prieš lentelės antraštę rašomas tik žodis „Lentelė“. Tarp pavadinimo ir pačios lentelės paliekamas 1,5 eilutės intervalas.

Lentelės eilučių pavadinimų antraštė, stulpelio antraštė (ir jei yra paantraštės) rašomi paryškintu šriftu. Visos lentelės turi būti vienodo stiliaus. Jei lentelė sudaroma remiantis šaltiniu ar šaltiniais, tai turi būti nurodyta po lentelės pavadinimu įvardinant „Šaltinis (iai):“ ir nurodomi šaltiniai, pateikiant - centruojama. Pavyzdys pateiktas 2-oje lentelėje.

2 lentelė. Lentelės antraštė

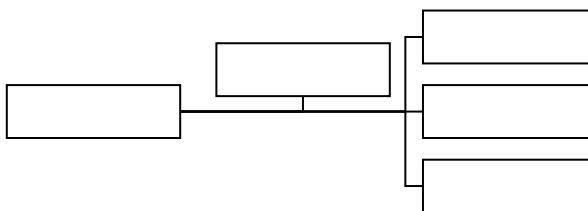
Šaltiniai: Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugo ministerija (2021); Eurostat (2021).

Eilučių pavadinimų antraštė	Stulpelio antraštė	
	Stulpelio paantraštė	Stulpelio paantraštė

Lentelėje pateiktų vienetų (*kintamųjų*) žymėjimai gali būti nurodomi lentelės antraštėje (*jei visi lentelėje pateikiami dydžiai nurodomi tuo pačiu vienetu*), stulpelio antraštėje ar eilutės pavadinime.

Teksto šriftas lentelėje – 12 pt, tarpas tarp eilučių – viengubas. Didelės apimties lenteles, netelpančias į vieną puslapį, rekomenduojama pateikti prieduose, šriftas jose gali būti 10 pt.

Paveikslais vadinamos visos BD diagramos, grafikai, schemos, nuotraukos ir kitos vaizdinės iliustracijos. Paveikslai numeruojami iš eilės. Lentelės numeruojamos viena numerių eile, paveikslai – kita. Paveikslo numeris ir jo pavadinimas rašomas po paveikslu. Paveikslo pavadinimas rašomas neparyškintu šriftu. Paveiksle pateikta informacija rašoma lietuvių kalba. Jeigu paveikslas sudarytas ne paties darbo autoriaus arba autorius rėmėsi kitais šaltiniais, reikia nurodyti naudotą šaltinį (ar šaltinius). Pavyzdys pateiktas 1-ame paveiksle.

1 pav. Organizacijos socialinė atsakomybė

Šaltinis: Carroll, A. B. (1979). Three-dimensional conceptual model of corporate performance. *Academy of Management Review*, 4(4), p. 499. <https://doi.org/10.5465/AMR.1979.4498296> arba

Sudaryta autoriaus (-ės) pagal: Kučinskas, 2007; Pruskus, 2003; Treviño & Nelson, 2007; Vasiljevienė, 2003.

Paveikslo pavadinimas formuluojamas teiginiu paaiškinančiu paveikslo esmę.

Studentas turi nuspręsti, kokia diagrama (stulpelinė, juostinė, skritulinė ar kitokia) yra tinkamiausia pavaizduoti reikiamus duomenis. Jei paveiksle ar lentelėje yra naudojami trumpiniai arba kodavimai, jų reikšmės turį paaiškinamos po lentele. Būtina nurodyti diagramoje esančių skalių vienetus. Paveikslų ir lentelių pavyzdžių dar galite rasti 11 priede.

Viršutiniame lapo kampe, prie dešinėsios paraštės, rašomas priedo numeris ir žodis „priedas“. Priedo pavadinimas rašomas mažosiomis arba didžiosiomis 12 pt dydžio paryškintomis raidėmis, pvz., 1 priedas arba 1 PRIEDAS. Jei yra pateikiamas tik vienas priedas (pvz., Anketa), jis yra nenumeruojamas, o skyrius vadinamas vienaskaita „PRIEDAS“, jei du ir daugiau priedų, jie numeruojami, skyrius vadinamas – „PRIEDAI“.

BD turi būti parašytas aiškia, paprasta, taisyklinga lietuvių kalba be gramatikos ir stiliaus klaidų. Labai svarbu nenukrypti nuo nagrinėjamos problemos, temos tikslo, uždavinių. Mintis reikia dėstyti logiškai, aiškiai, nuosekliai pereinant nuo vienos – prie kitos. Taigi, sakiniai, pastraipos turi būti pateikiamos darniai, susietos logine seka ir sudaryti visumą.

3.2. Citavimas ir literatūros šaltinių nuorodų pateikimas baigiamojo darbo tekste

Rengiant BD, taip pat ir studijų rašto darbus, analizuojami įvairūs informacijos šaltiniai, juose pateikiamos idėjos, metodai, tyrimų duomenys, padedantys kuo išsamiau atskleisti tyrinjamą temą. Surasta informacija gali būti cituojama keliais būdais: pateikiant tikslias citasas, percituojant (kai negalima cituoti pirminio šaltinio – cituojamas antrinis) arba tekstą perfrazuojant.

Net ir pateikiant perskaitytą ir apibendrintą tekstą privaloma nurodyti šaltinį (-ius), kuriuo (-iais) buvo remtasi rašant BD teksto dalį.

Citata – svetimo autoriaus teksto ar jo dalies pateikimas pažodžiui. Cituojant autoriaus mintis pažodžiui, citata turi būti išskiriama kabutėmis („...“), nurodoma citatos autoriaus pavardė (jei autoriaus nėra, nurodomas leidinio pavadinimas), leidimo metai ir puslapis, iš kurio cituojama. Citavimo duomenys gali būti pateikti citatos gale arba paminėti tekste.

Citavimas pažodžiui turi būti saikingas.

Jei citatą sudaro daugiau nei 40 žodžių, ji turi būti pateikta atskira pastraipa, atitrukta nuo dokumento paraštės 1,27 cm.

Jei citatoje praleidžiama tam tikra teksto dalis (sakiniai, žodžiai), praleistas vietas reikia pažymėti kampiniais skliaustais <...>.

Citatų pateikimo pavyzdžiai:

Pasak Pušinaitės (2015), „dažnai darnios inovacijos yra sutapatintos su ekoinovacijomis“ (p. 127). Pušinaitė teigia, kad „dažnai darnios inovacijos yra sutapatintos su ekoinovacijomis“ (2015, p. 127).

„Dažnai darnios inovacijos yra sutapatintos su ekoinovacijomis“ (Pušinaitė, 2015, p. 127).

2015 m. Pušinaitė teigė, kad „darnios inovacijos yra sutapatintos su ekoinovacijomis“ (p. 127).

„principingai reaguoti ir pranešti etikos komitetui apie studentų nesąžiningumo atvejus, tokius kaip plagijavimas <...>, svetimo darbo pateikimas kaip savo, uždarbiavimas rašant rašto darbus kitiems studentams, rašto darbo pirkimas ir jo pateikimas akademinės bendruomenės nario vertinimui“ (Vilniaus kolegijos Akademinės etikos kodeksas, 2015, p. 2).

Svarbu! Pažodžiui cituojamas tekstas negali būti iškraipytas, jis turi būti pateiktas tiksliai taip, kaip parašytas originaliame kūrinyje, įskaitant ir skyrybos ženklus, net ir gramatikos klaidas.

Perfrazavimas – perskaitytos informacijos atpasakojimas savais žodžiais (ne pažodžiui), neiškraipant jos esmės. Perfrazavimas – dažniausiai taikomas citavimo metodas, kai apibendrinamas vieno ar kelių šaltinių tekstas. Svarbu atminti, kad perfrazuojant tekstą negalima iškraipyti originalaus teksto esmės. Perteikiant tekstą savais žodžiais, nurodoma autoriaus pavardė ir leidimo metai, puslapio nurodyti nereikia.

Perfrazavimo pavyzdžiai:

Originalus tekstas	Perfrazuotas tekstas
Informacijos ikėlimas ir dalijimasis „Facebook“, „Twitter“ ir „Instagram“ paskyrose suteikia galimybę greitai pasiekti plačią ir tikslią auditoriją. Ne išimtis ir Lietuva – augantis bendras šalies verslumo lygis kuria tinkamą terpę socialinio verslo plėtrai. Socialinis verslas Lietuvoje įgauna vis didesnę reikšmę, nes Lietuvoje socialinė atskirtis ypač didelė – kas ketvirtas žmogus Lietuvoje gyvena ties skurdo riba.	Informacija, skelbiama įvairiuose socialiniuose tinkluose, greitai pasiekia daugelį potencialių vartotojų (Pavardenis, 2018). Socialinės atskirties lygis Lietuvoje išlieka aukštas, todėl didėja socialinio verslo įmonių poreikis, o spartus verslo vystymasis sudaro tinkamas sąlygas šioms įmonėms kurtis (Tučikienė & Juknelytė-Osauskienė, 2018).

Tiek pateikiant tikslias citatas, tiek perfrazuojant cituojamą tekstą, būtina nurodyti cituojamo šaltinio autorių. Autorių galima nurodyti dviem būdais: sakinio gale skliaustuose arba autorių paminėti sakinyje, o leidimo metus pateikti skliaustuose. Minint autorių, sakinyje dažnai vartojami tam tikri žodžiai ar frazės: *pasak, anot, kaip teigia, tvirtina, analizavo, nagrinėjo* ir pan. Atmintina, kad cituojamų šaltinių autorių pavardės pateikiamos originalo kalba, t. y. taip, kaip pateikiama literatūros sąrašė, pvz.: Velasquez, Горяев, Navrátilová.

Nuorodų pateikimo taisyklės

Vienas autorius

(Druker, 2009) – sakinio pabaigoje *arba* Druker (2009) – citavimas tekste.

Du autoriai

(Pumputienė & Biziulevičienė, 2015) *arba* Pumputienė ir Biziulevičienė, (2015).

Trys ir daugiau autorių

(Jasiūnienė et al., 2019), (Ulrich et al., 2018) *arba* Jasiūnienė ir kt. (2019), Ulrich ir kt. (2018)

Jeigu autorius organizacija ar kolektyvas

Pirmą kartą: (Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija [KAM], 2018).

Antrą kartą: (KAM, 2018).

! Antrą ir kitus kartus cituojant tokį šaltinį, nurodoma tik oficiali santrumpa.

Jeigu autoriaus nėra

(Lietuvos respublikos darbo kodeksas, 2022) *arba* Lietuvos respublikos darbo kodeksas (2022)
(Dėl Lietuvos higienos normos HN 132:2013)

! Jei cituojamas šaltinis neturi autoriaus, nurodomi šaltinio pavadinimo pirmi 2–5 žodžiai ir leidimo metai. Knygų, žurnalų, laikraščių, ataskaitų pavadinimai rašomi pasviruoju šriftu:

Knygoje *Sveikos mintys* (2017);

o straipsnių, knygų skyrių pavadinimai pateikiami kabutėse:

Straipsnyje „Darnumas šiandienos organizacijoje“ (*Verslas*, 2018) apžvelgiama.

Autoriai ta pačia pavarde

(J. Kazlauskienė, 2017), (L. Kazlauskienė, 2015).

! Cituojant autorius vienodomis pavardėmis, prieš pavardes būtina nurodyti vardų inicialus.

Kelių šaltinių citavimas

(Magd, 2021; Pacevičiūtė, 2022; Ramanna, 2020) *arba* Magd (2021), Pacevičiūtė (2022) ir Ramanna (2020).

! Autoriai nurodomi abėcėlės tvarka.

Kelių to paties autoriaus šaltinių, išleistų taip pačiais metais citavimas

(Kaptein, 2020a, 2020b) *arba* Kaptein tyrimas (2020a) nustatė, kad...

! Jei cituojami keli to paties autoriaus kūriniai, išleisti tais pačiais metais, prie metų prirašoma mažoji raidė *a, b, c* ir t. t. Šios raidės turi būti pažymėtos ir literatūros sąrašė pateiktuose šaltinių aprašuose.

Šaltinių percitavimas

Percitavimas – kai cituojamas tekstas paimtas ne iš originalaus šaltinio, o iš jį citavusio kito šaltinio. Šis citavimo būdas naudojamas tik tais atvejais, jei originalas yra neprieinamas. Percitaujant šaltinį, nurodomas cituojamo teksto originalus autorius, o nuorofoje rašoma „cituojama pagal“ ir pateikiamas antrinis šaltinis, iš kurio paimta citata. Literatūros sąrašė pateikiamas tik antrinis šaltinis.

Pavyzdys:

Ball teigė, kad lojalus darbuotojas – tai darbuotojas, kuris žino organizacijos vertybes ir jomis vadovaujasi priimdamas sprendimus (cituojama pagal Veršinskienė & Večkienė, 2007).

! Percituoti reikėtų kuo mažiau ir tik tais atvejais, kai originalas neprieinamas.

Paveikslų citavimas

Paveikslai – tai įvairios iliustracijos: schemas, diagramos, grafikai, nuotraukos, paveikslėliai ir pan. Bet koks paveikslas yra autorinis kūrinys, kurį pagal Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymą (1999) be autoriaus leidimo galima atgaminti tik kaip pavyzdį mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais, nurodant šaltinį. Šaltinis pateikiamas po paveikslo pavadinimo.

1-as pavyzdys (naudojamas originalus paveikslas):

1 pav. Organizacijos socialinė atsakomybė

Šaltinis: Carroll, A. B. (1979). Three-dimensional conceptual model of corporate performance. *Academy of Management Review*, 4(4), p. 499. <https://doi.org/10.5465/AMR.1979.4498296>

2-as pavyzdys (originalus paveikslas adaptuojamas):

2 pav. Organizacijos socialinė atsakomybė

Adaptuota autoriaus pagal: Carroll, A. B. (1979). Three-dimensional conceptual model of corporate performance. *Academy of Management Review*, 4(4), p. 499. <https://doi.org/10.5465/AMR.1979.4498296>

3-as pavyzdys (baigiamojo darbo autoriaus (-ės) sudaryti paveikslai):

3 pav. Organizacijos etikos ryšys su kitomis mokslo šakomis

Sudaryta autoriaus (-ės) pagal: Magd, 2021; Pacevičiūtė, 2022; Ramanna, 2020. *arba*

4 pav. Organizacijos etikos ryšys su kitomis mokslo šakomis

Sudaryta autoriaus (-ės).

! Jei autorius nesirėmė šaltiniais, rašoma „Sudaryta autoriaus (-ės):“

Dažniausiai naudojami nuorodų pateikimo ir citavimo tekste pavyzdžiai pateikiami 12 priede (Aktas et al., 2019).

3.3. Literatūros sąrašo sudarymas

Visus baigiamajame darbe cituojamus šaltinius privaloma pateikti literatūros sąrašė. Atitinkamai visi literatūros sąrašė pateikti šaltiniai turi būti paminėti baigiamojo darbo tekste. Literatūros sąrašas pateikiamas atskirame lape ir **numeruojamas arabiškais skaitmenimis**. Tarp aprašų ir eilučių paliekamas **1,5 intervalo tarpas** (1,5 lines).

Šaltinių bibliografiniai aprašai pateikiami **abėcėlės tvarka** pagal autoriaus pavardę, jeigu autorių nėra – rikiuojami pagal antraštes. Pirmiausiai surašomi šaltiniai, parašyti lotyniškais rašmenimis (*lietuvių, anglų, vokiečių ir kt. kalbomis*), po jų – abėcėlės tvarka šaltiniai, parašyti *kirilica*, pvz., rusų kalba. Visi literatūros sąrašė pateikiami šaltiniai rašomi originalo kalba.

Jeigu šaltinio be autoriaus antraštė prasideda **artikeliu** (*a, an, the, der, die* ir kt.), šaltinis literatūros sąrašė rikiuojamas pagal antrąjį antraštės žodį.

Kai sąrašė pateikiami keli to paties autoriaus darbai, jie rikiuojami pagal leidinio publikavimo datą didėjančia chronologine tvarka, pvz.: 2010, 2015, 2018 ir t. t.

Tais pačiais metais išleisti skirtingi to paties autoriaus kūriniai rikiuojami pagal pavadinimą abėcėlės tvarka, tik prie kiekvienų metų **prirašoma raidė** *a, b, c* ir t. t., pvz., Longo (2019a).

Jei tas pats autorius yra kito šaltinio bendraautoris, pirmiau pateikiamas vieno autoriaus šaltinis, po to aprašai pateikiami abėcėlės tvarka pagal antrojo arba, jei ir antrasis autorius sutampa, pagal trečiojo autoriaus pavardę ir t. t.

Rengiant didesnės apimties rašto darbus rekomenduojama naudoti bibliografinių nuorodų tvarkymo įrankius, pavyzdžiui: *RefWorks*, *Zotero*, *Mendeley*, *Endnote* ar kt. Šie įrankiai padeda išsaugoti šaltinių bibliografinius įrašus, o rašant darbus – įterpti citavimo nuorodas tekste bei sudaryti literatūros sąrašus pagal pasirinktą citavimo stilių.

! Naudojantis šiais įrankiais sudarytą literatūros sąrašą reikia atidžiai peržiūrėti, radus klaidų, ištaisyti pagal APA7 stiliaus reikalavimus (Aktas et al., 2019).

3.3.1. Knygos

Vadovaujantis APA7 citavimo stiliaus literatūros sąrašo sudarymo taisyklėmis, aprašant knygas ir knygų skyrius, nurodomas autorius, metai, knygos pavadinimas (paspviruoju šriftu) ir leidykla.

Elektroninės knygos aprašomos taip pat kaip spausdintos knygos, papildomai nurodomas knygos DOI numeris (DOI numeris – tai skaitmeninis objekto identifikatorius (angl. digital object identifier)) aprašo gale. Jeigu knyga neturi DOI numerio, pateikiamas URL adresas.

Vienas autorius

Gylis, B. (2018). *Bitonomija: įvadas į pirmą milijoną internetu*. Alma littera.

Du autoriai

Samuilova, A. & Lieponienė, J. (2018). *Programos STEKAS PLIUS praktinis taikymas: studijų knyga*. BMK leidykla.

Holland, J. & Leslie, D. (2018). *Tour operators and operations: Development, management and responsibility*. CABI.

! Tarp pavardžių rašomas ampersandas „&“.

! Pavadinimas rašomas taip, kaip jis pateiktas autoriaus, pvz., STEKAS PLIUS – pavadinime parašytas didžiosiomis raidėmis, todėl ir šaltinio apraše šie žodžiai rašomi didžiosiomis raidėmis.

Trys–dvidešimt autorių

Gavelis, V., Gylis, P., Mačiekus, V., Minkevičienė, N., Paliulytė, R., Ulvidienė, E. & Urbšienė, L. (2017). *Makroekonomika: Vilniaus universiteto vadovėlis*. Vilniaus universiteto leidykla.

Dvidešimt vienas ir daugiau autorių

Bogma, O., Silakova, H., Vialets, O., Mitsenko, N., Tomalia, T., Prilepa, N., Shedyakov, V., Kuranovič, V., Polusin, A., Vakulchyk, O., Vasilieva, V., Yemelyanov, O., Symak, A., Petrushka, T., Lesyk, L., Balanska, O., Čižiūnienė, K., Vasilienė-Vasiliauskienė, V., Deineko, L., ... Sobin, O. (2021). *Actual issues of modern development of socio-economic systems in terms of the COVID-19 pandemic: scientific monograph*. VUZF Publishing House “St. Grigorii Bogoslov”.

! Po devyniolikto autoriaus pavardės rašomas daugtaškis ir nurodomas paskutinis autorius.

Papildomo leidimo knyga

Nekrašas, E. (2012). *Filosofijos įvadas* (3-ioji patais. ir papild. laida.). Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.

Holcombe, J., & Holcombe, C. (2017). *Survey of operating systems (5th ed.)*. McGraw-Hill.

Knyga, kurios autorius – organizacija ar kolektyvas

Lietuvos dietologų draugija. (2004). *Dietinio maisto saugos vadovas: geros higienos praktikos taisyklės asmens sveikatos priežiūros, socialinės globos ir rūpybos įstaigose*. Homo liber.

! Jei autorius ir leidėjas sutampa, leidyklos aprašo gale nurodyti nereikia.

Lietuvos bankas. (2018). *Lietuviškos kolekcinės monetos (1993–2018)*.

Sudarytojo ar redaktoriaus parengta knyga

Norkus, A. (Sud.). (2018). *Diabetinė nefropatija*. Medicininės informacijos centras.

Agarwal, S., Busby, G., & Huang, R. (Eds.). (2018). *Special interest tourism: Concepts, contexts and cases*. CABI.

Knyga be autoriaus:

Lietuvos Respublikos Konstitucija: oficialių dokumentų tekstai su pakeitimais ir papildymais iki 2012 m. sausio 01 d. (2012). Judex spauda.

Elektroninė knyga internete

Ditlev-Simonsen, C. D. (2022). *A Guide to Sustainable Corporate Responsibility: From Theory to Action*. Palgrave Macmillan Cham. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-88203-7>

Černius, R. (2021). *Finansų valdymas: asmeniniai finansai*. Mykolo Romerio universitetas. <https://repository.mruni.eu/handle/007/18022>

! Aprašo gale nurodomas DOI numeris, jei knyga neturi DOI, nurodomas URL adresas.

Elektroninė knyga duomenų bazėse

Timothy R. C. (2020). *The 4 Stages of Psychological Safety: Defining the Path to Inclusion and Innovation*. Berrett-Koehler Publishers.

Dewhurst, S., & FitzPatrick, L. (2022). *Successful employee communications: A practitioner's guide to tools, models and best practice for internal communication* (2nd ed.). Kogan Page.

! Aprašant knygą iš duomenų bazės, aprašo gale nurodomas DOI numeris, jei knyga neturi DOI numerio, tuomet knyga aprašoma kaip spausdinta (URL nenurodomas).

Daugiatomiaji leidiniai

Antanavičius, J. (Red.). (2000). *Muzikos enciklopedija* (T. 3). Lietuvos muzikos akademija.

Falchuk, B. (2020). *The future of insurance: from disruption to evolution: lessons from legacy insurers succeeding in a changing industry: Vol.1. The Incumbents*. Insurance Evolution Press.

Knygos dalis, skyrius ar konferencijos straipsnis knygoje

Dačiulytė, R. (2021). Multikultūriškumo kompetencijos plėtros tendencijų Lietuvoje tyrimas. In Gražulis, L. Mockienė, T. Sudnickas, & R. Dačiulytė, *Multikultūriškumo kompetencijos plėtra Lietuvoje: patirtis, problemos, perspektyvos* (p. 143-180). Mykolo Romerio universitetas. <https://repository.mruni.eu/handle/007/17630>

! Šia tvarka aprašomi straipsniai ar skyriai monografijose, enciklopedijose, straipsnių rinkiniuose ar konferencijų medžiagoje. Nurodomas **knygos skyriaus/straipsnio** autorius, metai bei **pavadinimas**, kuris rašomas **įprastiniu** (Regular) **šriftu**, tuomet rašoma „In“ ir nurodomas **knygos autorius**, po kablelio rašomas **knygos pavadinimas pasviruoju šriftu**. Skliaustuose įrašomi puslapiai, kuriuose publikuotas skyrius/straipsnis. Atkreipkite dėmesį, kad aprašant knygos straipsnį ar skyrių, knygos autoriaus vardo inicialai rašomi prieš pavardę, kuri kableliu neatskiriamai.

Informacija iš enciklopedijos ar žodyno

Logminas, V. (2010). Lietuvos paukščiai. In *Visuotinė lietuvių enciklopedija* (T. XVII, p. 638-640). Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Vallor, S. (2021). Social Networking and Ethics. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Fall 2021 ed.)*. Stanford university. <https://plato.stanford.edu/archives/fall2021/entries/ethics-social-networking/>

Encyclopedia Britannica. (2022, June 13). Social media. In *Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/social-media>

3.3.2. Periodiniai leidiniai

Vadovaujantis APA7 bibliografinio aprašo taisyklėmis, aprašant žurnalų, laikraščių ir kitų periodinių leidinių straipsnius, nurodomas straipsnio autorius, leidimo metai, straipsnio pavadinimas, periodinio leidinio pavadinimas ir numeris, taip pat nurodomi straipsnio puslapiai.

Periodinio leidinio pavadinimas ir tomo numeris rašomi pasviruoju šriftu. Išsamesnė numeracija rašoma skliaustuose, nepasviruoju šriftu. Nurodant straipsnio puslapius, raidė „p“ – nerašoma. Periodinio leidinio pavadinimą reikia nurodyti taip, kaip jį užrašo leidėjas.

Svarbu! Rašant periodinių leidinių pavadinimus anglų kalba, visi pagrindiniai pavadinimo žodžiai rašomi didžiąja raide.

Elektroniniai periodiniai leidiniai aprašomi taip pat kaip spausdinti, aprašo gale papildomai nurodant leidinio DOI numerį, jei jo nėra, pateikiamas URL adresas.

Straipsniai, konferencijų pranešimai moksliniuose žurnaluose (vienas, du, trys ir daugiau autorių)

Tam, L., Kim, J. N., Grunig, J. E., Hall, J. A., & Swerling, J. (2022). In search of communication excellence: Public relations' value, empowerment, and structure in strategic management. *Journal of Marketing Communications*, 28(2), 183-206.

Švagždienė, B., Perkumienė, D., & Dagtė, R. (2021). Prieinamo turizmo neįgaliesiems su judėjimo negalia vertinimas: patirtis ir galimos kliūtys. *Viešoji politika ir administravimas*, 20(3), 382-396.

Straipsnis elektroniniame žurnale

Barua, A., Kim, J. H., & Yi, S. (2022). Earnings management through financing activities: Evidence from early debt extinguishments. *The Journal of Corporate Accounting & Finance*, 33(2), 99–112. <https://doi.org/10.1002/jcaf.22537>

Straipsnis iš duomenų bazės

Chaiyabutr, C., Sukakul, T., Kumpangsin, T., Bunyavaree, M., Charoenpipatsin, N., Wongdama, S., & Boonchai, W. (2021). Ultraviolet filters in sunscreens and cosmetic products - A market survey. *Contact Dermatitis*, 85, 58–68. <https://doi.org/10.1111/cod.13777>

Masterson, C., & Emmanuel, M. (2022). Bundling and perceived customers' risk behaviour in the purchase of a new bank product in South African banks. *Gender & Behaviour*, 20(1), 18901–18925.

! Aprašo gale nurodomas DOI numeris, jei jo nėra – straipsnis aprašomas kaip spausdintas, URL nenurodomas.

Straipsnis populiariajame ar profesiniame žurnale (angl. magazine)

Katkevičius, A. (2018, birželis). Nuo ego sistemos – prie ekosistemos. *Verslo klasė*, 3, 24-29.

Straipsnis laikraštyje:

Rašimaitė, E. (2022, liepos 28). Taupyti ar investuoti - ką rinktis. *Verslo žinios*, p. 34.

! Aprašant laikraščius, prieš puslapio numerius reikia rašyti raidę „p.“.

Straipsnis elektroniniame laikraštyje:

Bružauskas, V. (2019, balandžio 2). Ilgalaikio turto amortizavimo apskaitos politikos pasirinkimas. *Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos*. <http://aktualijos.lt/straipsniai/ilgalaikio-turto-amortizavimo-apskaitos-politikos-pasirinkimas>

3.3.3. Kiti šaltiniai

Teisės aktai

Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas 2004 m. balandžio 13 d. Nr. IX-2112. (2004). <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3EB34933E485/asr>

Dėl Lietuvos higienos normos HN 132:2013 „Maisto produktų ir maisto ingredientų gamyboje leidžiami naudoti ekstrahentai“ patvirtinimo. (2013). Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2013 m. balandžio 22 d. įsakymas Nr. V-408. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.BBE35D1CAA41/asr>

! Vadovautis galiojančia teisės aktų suvestine redakcija.

Vyriausybės leidinys

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2018). *Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija*. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.

Disertacijos ir tezės internete ar duomenų bazėse

Katunian, A. (2021). *Turizmo žmogiškųjų išteklių vystymas tarpinstitucinio bendradarbiavimo kontekste* [daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas]. eLABa. <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:114565903/datastreams/MAIN/content>

Interneto svetainės informacija

Imbrasas, D. (2022, liepos 29). *Neigiamos rizikos pildosi – tarptautiniai iššūkiai privertė stabtelėti Lietuvos ekonomiką*. Lietuvos bankas. <https://www.lb.lt/lt/naujienos/neigiamos-rizikos-pildositarptautiniai-issukiai-priverte-stabteleti-lietuvos-ekonomika>

Navakas, N. (2022, rugpjūčio 3.). *Augant įtampai Azijoje rugpjūtį investuotojai ruošiasi gintis*. Verslo žinios. <https://www.vz.lt/rinkos/2022/08/03/augant-itampai-azijoje-rugpjuti-investuotojai-ruosiasi-gintis>

Lietuvos viešbučių ir restoranų asociacija. (n.d.). *Apie mus*. <https://lvra.lt/apie-mus/>

! Jei leidimo metai nėra žinomi, skliausteliuose rašoma „n.d.“. Po pavadinimo nurodomas interneto puslapio pavadinimas, jei jis sutampa su autoriumi, nurodyti nereikia.

Dokumentas arba ataskaita internete:

Blaževičienė, K. (2022, sausio 27). *Bibliotekos veikla 2021*. Vilniaus kolegija. <https://biblioteka.viko.lt/media/uploads/sites/25/2016/10/BIBLIOTEKOS-VEIKLA-2021.pdf>

Skaidrės

Lietuvos Respublikos finansų ministerija. (2022). *2022 m. valstybės biudžeto pakeitimo projektas* [Power Point skaidrės]. https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/Valstyb%C4%97s%20biud%C5%BEeto%20pakeitimo%20projektas_20220412.pdf

Kompiuterio programinė įranga / Atsisiunčiama programinė įranga

Blockchain analytics. (2018). *Automated trading bot* [Computer software].

Borenstein, M., Hedges, L. V., Higgins, J. P. T., & Rothstein, H. R. (2014). *Comprehensive meta-analysis* (Version 3.3.070) [Computer software]. Biostat. <http://www.comprehensive.com>

Mobilioji programa (mobile app)

Google Commerce. (2022). *Tripadvisor: Plan & Book Trips* [Mobile app]. Google Play Store. <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.tripadvisor.tripadvisor>

Vallerand, A. H., & Sanoski, C. A. (2019). *Davis's drug guide* (16th ed.) (Version 1.31) [Mobile app]. F. A. Davis Company. https://www.unboundmedicine.com/products/davis_drug_guide

Vaizdo įrašas (YouTube, TED talk ir kiti)

1k. (2018, gegužės 3). *Apie gyvai: Gabrielius Liaudanskas-Svaras - pankas su legaliais ginklais* [video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=xy9rZAcnNY4&list=RDxy9rZAcnNY4&start_radio=1&irt=5

Widmaier, D. (2022, July). *The future of fashion - made from mushrooms* [video]. TED Conferences. https://www.ted.com/talks/dan_widmaier_the_future_of_fashion_made_from_mushrooms

! Daugiau apie literatūros sąrašo sudarymą galima rasti VK bendruosiuose studijų rašto darbų reikalavimuose (Aktas et al., 2019). Dažniausiai naudojami literatūros sąrašo pavyzdžiai pateikiami 13 priede.

! Daugiau citavimo aprašų pavyzdžių, mokomąją medžiagą ir mokymų įrašus galite peržiūrėti bibliotekos interneto puslapyje.

4. BAIGIAMOJO DARBO GYNIMAS BAIGIAMŲJŲ DARBŲ GYNIMO KOMISIJOS POSĖDYJE

Pristatydamas darbą žodžiu diplomantas rengia Microsoft Power Point pateiktį. Pranešimo trukmė – 10 min. Į pranešimo laiką įeina ir vaizdinės medžiagos demonstravimas. Rekomenduojamos tokios pateikties dalys:

- Antraštinė skaidrė (analogiška antraštiniam puslapiui);
- Temos aktualumas (nebūtina);
- Tyrimo tikslas ir uždaviniai;
- Tiriamųjų imtis, tyrimo metodas (-ai);
- Tyrimo rezultatai;
- Išvados;
- Pasiūlymai.

Skaidrių pavadinimai rašomi 40–48 pt dydžio raidėmis. Skaidrėje pateikto teksto ir paveikslų raidžių ar skaitmenų dydis turi būti 22–36 pt. Skaidrėje optimalus teksto eilučių skaičius – 10–14. Skaidrėms labiausiai tinka šie šriftai: *Arial, Verdana, Times New Roman*. Paprastumas, aiškumas, vieningumas, tinkamumas yra svarbiausi vaizdinių priemonių kokybės kriterijai. Reikia vengti teksto ir vaizdinės informacijos dubliavimo skaidrėse. Visas pristatymas turi būti vienodo dizaino, animacija minimali. Parengtą BD pateiktį iki gynimo reikia aptarti su BD darbo vadovu. Pristatymui patartina naudoti VK logotipą ir pateikties šabloną.

BD gynimo metu labai svarbi dalis – įžanga, jai skiriama 1–2 min. Kalba pradedama pasisveikinimu su baigiamųjų darbų gynimo komisijos nariais.

Toliau aiškiai ir trumpai išdėstomas pasirinktos BD temos aktualumas, reikšmingumas. Vėliau pereinama prie tyrimo tikslo, uždavinių, tyrimo objekto. Tam skiriamos ne daugiau kaip 2 minutės.

Tiriamųjų imties ir tyrimo metodo (-ų) pristatymo metu (tam taip pat skiriama 1–2 minutės) aptariamas tiriamųjų kontingentas, tiriamosios imties parinkimo būdai, charakteringi jų bruožai. Trumpai nusakoma tyrimo eiga.

Svarbiausia BD gynimo dalis – gautų tyrimo rezultatų pateikimas, analizė ir apibendrinimas, darnus empirinės dalies susiejimas su teorine dalimi. Šiai daliai skiriama apie 4 minutes. Tyrimo metu gautus rezultatus rekomenduojama pristatyti vartojant sąvokas „tyrimo metu gauta“, „tyrimo metus nustatyta, ištirta, įvertinta.....“, „tyrimas parodė“. Vengti teiginių „aš atradau“, „aš ištyriau“.

Išvados ir pasiūlymai turėtų išplaukti iš tyrimo rezultatų. Skiriamos 2–3 minutės.

Baigus darbo pristatymą dėkojama baigiamųjų darbų gynimo komisijos nariams už skirtą laiką.

Išklausius BD vadovo atsiliepimą ir pateiktą BD recenziją, atsakoma į recenzento klausimus. Išklausomi baigiamųjų darbų gynimo komisijos narių pastebėjimai ir komentarai, atsakoma į užduotus klausimus.

LITERATŪRA

1. Aktas, D., Baltrūnienė, V., Blaževičienė, K., Kubilienė, E., Liepuonienė, R., Miakinkovienė, R., Neverbickaitė, D., Kačinė, V., Vrubliauskienė, D., Sindaravičienė, N., & Žėkienė, D. (2019). *Bendrieji studijų darbų reikalavimai. Metodinė priemonė* (3-ioji patais. ir papild. redakcija). Vilniaus kolegija. https://www.viko.lt/wp-content/uploads/sites/8/2023/01/Bendrieji-studiju-rasto-darbu-reikalavimai_NAUJAS_nuo-2023-01-30.pdf
2. Bitinas, B. (2006). *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Kronta.
3. Bitinas, B., Rupšienė, L. & Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
4. Kardelis, K. (2017). *Mokslinių tyrimo metodologija ir metodai: edukologija ir kiti socialiniai mokslai: vadovėlis* (6-asis patais. ir papild. leid. ed.). Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
5. Pauliukėnas, L. & Šeškevičius, A. (2008). *Reabilitacijos ir slaugos studijų krypties mokslinių darbų rengimas. Universiteto vadovėlis*. Vitae Litera.
6. Žydžiūnaitė, V. & Sabaliauskas, St. (2017). *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai. Vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams*. Vaga.

Metodinius nurodymus parengė *Vida Stankevičienė*, *Studijų organizavimo skyriaus vedėja*, *Reabilitacijos katedros lektorė*.

P R I E D A I

1 PRIEDAS	BD TEMOS REGISTRAVIMO LAPAS
2 PRIEDAS	BD VADOVO ATSLIEPIMAS
3 PRIEDAS	BD RECENZIIJA
4 PRIEDAS	BD ANTRAŠTINIS LAPAS
5 PRIEDAS	PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO PROFESINIO BAKALAURO BAIGIAMOJO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ
6 PRIEDAS	SANTRAUKOS IR ABSTRACT PAVYZDYS
7 PRIEDAS	TURINYS
8 PRIEDAS	SANTRUMPŲ PAAIŠKINIMAI SVARBIAUSIŲ SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS
9 PRIEDAS	LENTELIŲ SĄRAŠAS PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS
10 PRIEDAS	PACIENTO SUTIKIMAS DALYVAUTI TYRIME
11 PRIEDAS	LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ PAVYZDŽIAI
12 PRIEDAS	CITAVIMO TEKSTE IR NUORODŲ PATEIKIMO ATMINTINĖ
13 PRIEDAS	LITERATŪROS SĄRAŠO SUDARYMO ATMINTINĖ

**VILNIAUS KOLEGIJOS
SVEIKATOS PRIEŽIŪROS FAKULTETAS
BAIGIAMOJO DARBO TEMOS REGISTRAVIMO LAPAS**

Studentas (-ė):

Akademinė grupė:

Baigiamojo darbo vadovas (-ė):

Baigiamojo darbo tema:

Lietuvių kalba –

.....

Anglų kalba –

.....

Baigiamojo darbo baigimo data:

Baigiamojo darbo problema.

.....

.....

Baigiamojo darbo tikslas.

.....

.....

Preliminarūs baigiamojo darbo uždaviniai ir turinio planas.

.....

.....

.....

Studentas(-ė).....

(parašas) (vardas, pavardė)

Baigiamojo darbo vadovas(-ė).....

(parašas) (vardas, pavardė)

Tema užregistruota.

Katedros vedėja

(parašas, data) (vardas, pavardė)

**VILNIAUS KOLEGIJOS
SVEIKATOS PRIEŽIŪROS FAKULTETAS**

..... **KATEDRA**

BAIGIAMOJO DARBO VADOVO ATSILIEPIMAS

Studijų programa „.....“, valstybinis kodas

Studentas(-ė):

(vardas, pavardė)

Baigiamojo darbo tema.

.....
.....
.....

Baigiamojo darbo autoriaus savarankiškumas, iniciatyva, darbo rengimo nuoseklumas:

.....
.....
.....

Baigiamasis darbas tinkamas ginti Baigiamųjų darbų gynimo komisijos posėdyje.

ARBA

Baigiamasis darbas netinkamas ginti Baigiamųjų darbų gynimo komisijos posėdyje dėl plagiato fakto nustatymo.

Nustatyta sutaptis su kitais darbais sudaro ... procentų viso darbo, iš jų:

sutaptis su vienu šaltiniu – ... procentų viso darbo

sutaptis su kitais, to paties studento, studijų rašto darbais - ... procentų viso darbo.

Baigiamojo darbo vadovas

(parašas, vardas, pavardė)

.....
(darbovietė)

.....
(pareigos)

.....
(data)

**VILNIAUS KOLEGIJOS
SVEIKATOS PRIEŽIŪROS FAKULTETAS**

..... **KATEDRA**

BAIGIAMOJO DARBO RECENZIJA

Baigiamojo darbo tema: -----

Baigiamojo darbo autorius: -----

(vardas, pavardė)

Recenzentas:

(vardas, pavardė, darbovietė, pareigos, pedagoginis vardas, mokslinis laipsnis)

Baigiamojo darbo tikslas, uždaviniai, problemos sprendimas.

Teorinės dalies vertinimas.

Tiriamosios / projektinės dalies vertinimas.

Tiriamosios / projektinės dalies ryšys su teorine dalimis.

Baigiamojo darbo rezultatai ir išvados.

Baigiamojo darbo praktinė reikšmė (pritaikymo galimybės).

Kalbos taisyklingumas.

Baigiamojo darbo privalumai.

Baigiamojo darbo trūkumai.

Klausimai darbo autoriui.

Baigiamojo darbo įvertinimas (dešimties balų sistemoje). -----

(įrašyti)

(vardas, pavardė, parašas)

Vilniaus kolegijos Sveikatos priežiūros fakulteto
studentų baigiamųjų darbų rengimo, įforminimo
ir gynimo metodinių nurodymų
4 priedas

VILNIAUS KOLEGIJOS (12 pt, Bold, raidės didžiosios)

SVEIKATOS PRIEŽIŪROS FAKULTETAS (12 pt, Bold, raidės didžiosios)

..... **katedra** (12 pt, Bold, raidės mažosios)

Studijų programa (valst. kodas 6531GX0.....) (12 pt dydis,
Regular, raidės mažosios)

Vardenis Pavardenis (14 pt dydis, Bold, raidės mažosios)

TEMOS PAVADINIMAS (14 pt dydis, Bold, raidės didžiosios.
Jei šis įrašas rašomas per kelias eilutes, tarpai tarp eilučių viengubi (Single)

Profesinio bakalauro baigiamasis darbas (12 pt dydis, Bold, raidės mažosios)

(12 pt, Regular, raidės mažosios) Baigiamojo darbo vadovė lekt. Vardė Pavardienė

Pateikimo data: 2022-XX-XX

Vilnius, 2022 (12 pt dydis, Regular, raidės mažosios)

VILNIAUS KOLEGIJOS
SVEIKATOS PRIEŽIŪROS FAKULTETAS

..... KATEDRA

**PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO PROFESINIO BAKALAURO
BAIGIAMOJO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ**

Patvirtinu, kad įteikiamas profesinio bakalauro baigiamasis darbas atitinka šiuos reikalavimus:

1. Atliktas mano paties ir nebuvo pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose.
2. Nebuvo naudotas kitame Lietuvos ar užsienio universitete.
3. Nenaudojau šaltinių, kurių nėra nurodyta darbe, ir pateikiu visą naudotos literatūros sąrašą.

.....
(studento vardas, pavardė, grupė)

.....
(parašas)

.....
(data)

SANTRAUKA

KINEZITERAPIJA KAIP NUGAROS SKAUSMO PREVENCINĖ PRIEMONĖ ASMENIMS, DIRBANTIEMS SĖDIMĄ DARBĄ

Darbo autorius (-ė): Studentė Studentaitė

Darbo vadovas (-ė): docentė dr. Vardaitė Pavardaitė.

Temos aktualumas. Sėdimo, nejudraus darbo specifika gali sukelti negalavimus, skausmus, sutrikimus ar net ligas, susijusius su ilgalaikė statine padėtimi ir menku fiziniu aktyvumu. Daugiau nei 75 proc. išsivysčiusių šalių gyventojų dirba sėdimo pobūdžio darbą.

Tyrimo tikslas buvo įvertinti kineziterapiją kaip nugaros skausmo prevencinę priemonę asmenims, dirbantiems sėdimą darbą. Tyrimo tikslui pasiekti reikia apžvelgti sėdimo darbo įtaką nugaros skausmo atsiradimui, įvertinti tiriamųjų darbo režimą, savijautą darbe, fizinį aktyvumą ir palyginti sėdimą darbą dirbančių asmenų skausmo ir baimės kaitą prieš ir po taikytos kineziterapinės programos. Tyrimo objektas – kineziterapija kaip prevencinė nugaros skausmo priemonė.

Tyrimo metodika. Tyrime dalyvavo 12 buhalterijos ir įstaigos administracijos darbuotojų, sutikusių dalyvauti tyrime. Visi duomenys apie tiriamųjų fizinį aktyvumą buvo gauti naudojant Baecke kasdienio fizinio aktyvumo klausimyną. Taikytas darbo režimo ir savijautos darbe klausimynas asmenims, dirbantiems sėdimą darbą, Kinezifobijos įvertinimo klausimynas (TAMPA) ir Roland-Morris funkcinės negalios klausimynas, taip pat skaičių analoginė skausmo skalė (SAS).

Tyrimo rezultatai. Sėdimą darbą dirbančių asmenų skausmas prieš ir po taikytos kineziterapinės programos vidutiniškai pakito $2,25 \pm 0,75$ balo pagal SAS ($p < 0,05$), taip pat nustatytas statistiškai reikšmingas pokytis $1,92 \pm 1,68$ ($p < 0,05$) tarp Roland-Morris klausimyno balų sumos vidurkio prieš kineziterapijos programą ir po jos. Sėdimą darbą dirbančių asmenų judėjimo baimės vidutinis pokytis prieš ir po taikytos kineziterapinės programos pagal TAMPA klausimyną sudarė $6,75 \pm 5,34$ balu ($p < 0,05$).

Išvados. Analizuojant pateiktus fizinio aktyvumo klausimyno rezultatus matoma, jog tiriamieji nėra fiziškai aktyvūs. Sėdimą darbą dirbančių asmenų skausmas ir judėjimo baimė po taikytos kineziterapinės programos statistiškai reikšmingai sumažėjo ($p < 0,05$).

ABSTRACT

PHYSIOTHERAPY AS A PREVENTIVE MEASURE FOR BACK PAIN IN SEDENTARY WORKERS

Author: Studente Studentaite,

Academic advisor: assoc. prof. Vardaite Pavardaite.

Theme relevance. Sedentary work can cause ailments, pain, various disorders or even illnesses related with long lasting static position and low physical activity. More than 75 percent people of developed countries are doing sedentary work.

Aim of the study was to evaluate physiotherapy as preventive measure of back pain in sedentary workers. To achieve the aim of the study it was necessary to review sedentary work effect on back pain and to evaluate subjects work regime, well-being at work, physical activity, and compare changes in pain and fear of movement in sedentary workers during the study. Object – physiotherapy as a prevention measure for back pain.

Methodology of the study. 12 people from accounting and administrative staff participated in the study. All data about physical activity of the subjects was evaluated using Baecke daily physical activity questionnaire. Work regime and well-being at work questionnaire, kinesiphobia evaluating questionnaire (TAMPA), Roland – Morris functional disability questionnaire and analog pain scale (SAS) was used in the study.

Results of the study. The pain of sedentary workers before and after the applied physiotherapy program changed on average by 2.25 ± 0.75 points according to SAS ($p < 0.05$), also statistically significant changes 1.92 ± 1.68 ($p < 0.05$) before and after physiotherapy program in Roland-Morris questionnaire were observed. There were statistically significant changes in TAMPA fear of movement questionnaire 6.75 ± 5.34 points ($p < 0.05$) comparing before and after the study.

Conclusions of the study. Analyzing the presented results of the physical activity questionnaire, it can be seen that the respondents are not physically active. The pain and fear of movement of sedentary workers decreased statistically significantly after the applied physiotherapy program ($p < 0.05$).

TURINYS

SANTRUMPŲ PAAIŠKINIMAI.....	5
SVARBIAUSIŲ SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS	5
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	6
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	7
ĮVADAS	8
1. LITERATŪROS APŽVALGA/ANALIZĖ	9
1.1. Poskyris	9
1.1.1. Skirsnis	10
1.2. Poskyris	15
2. TYRIMO METODIKA	19
2.1. Tyrimo imtis	20
2.2. Tyrimo metodai	21
2.3. Tyrimo eiga	22
3. TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ IR APIBENDRINIMAS.....	25
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	39
LITERATŪRA	41
PRIEDAS / PRIEDAI.....	44

SANTRUMPŲ PAAIŠKINIMAI

AD – atopinis dermatitas
ALA – alaninas (aminorūgštis)
BA – biogeniniai aminai
BLG – beta-laktoglobulinas (pieno baltymas)
DAO – diamino oksidazė
IgE – imunoglobulinas E
MA – maisto alergija

SVARBIAUSIŲ SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS

Alergija maistui – tai kartotinė, nepageidaujama organizmo imuninė reakcija į tam tikrą maistą arba kurią nors sudėtinę jo dalį (Labanauskas et al. 2009).

Atopinis dermatitas – ūmus ar lėtinis atsikartojantis odos uždegimas, kuris dažniausiai prasideda vaikystėje ir yra diagnozuojamas pagal odos sausumą, niežėjimą, kuris kelia norą trinti ir kasytis odą, kaip rezultatas – odos lichnefikacija ir įtempimas, sukeltas niežėjimą ir kasymąsi (Wolf, Johnson & Suurmond, 2001).

Diamino oksidazė – (DAO) – fermentas, atsakingas už histamino skaidymą (Novotny Chassande, Baker, Lazdunski & Barbry, 1994).

Atopinė egzema – atopinio dermatito sinonimas (Spiewak, 2012).

Eliminacinė dieta – kontroliuojamas metodas nustatyti jautrumą maistui (Friedlander, Shorter & Moldwin, 2012).

Glitimas – pagrindinis kviečių baltymas. Glitimas yra sudėtinių, tarpusavyje susijusių, bet skirtingų baltymų, daugiausia gliadino ir glutenino, mišinys. Panašūs baltymai yra sekalinas rugiuose, hordeinas miežiuose ir aveninas – avižose, visi jie bendrai vadinami kaip glitimas (angl. gluten) (Biesiekierski, 2017).

Histaminas – biogeninis aminas ir gaminamas iš aminorūgšties histidino (Francis, Meng, Gaudio & Alpini, 2012).

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Atopinio dermatito sąsajos su depresija ir suicidinėmis nuotaikomis, NHANES apklausa 2005–2006 (Yu SH et al., 2015).....	11
2 lentelė. Histamino kiekis (mg/kg šviežio produkto svorio) daržovėse ir vaisiuose. Duomenys pateikti kaip vidurkis (standartinis nuokrypis) ir kiekio intervalas (Sánchez-Pérez et al. 2018).	12
3 lentelė. Maisto netoleravimą sukeltantys maisto priedai (Pasaulio sveikatos organizacija, 2019)....	13
4 lentelė. Demografinė tiriamųjų charakteristika.....	20

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Asmenų, sergančių atopiniu dermatitu ir egzema, skaičiaus dinamika Lietuvoje, 18 metų ir vyresni asmenys (Lietuvos higienos institutas, 2019).....	6
2 pav. Maisto alergijos tipai pagal patofiziologiją (Sicherer & Sampson, 2018)	10
3 pav. Tiriamųjų atopinio dermatito ligos trukmė.....	25
4 pav. Tiriamųjų grupės respondentų subjektyvus niežėjimo vertinimas, proc.	27
5 pav. Tiriamųjų subjektyvus miego vertinimas tyrimo pradžioje, proc.	30
6 pav. Tiriamųjų subjektyvus emocinės būklės vertinimas tyrimo pradžioje, proc.	38

PACIENTO SUTIKIMAS DALYVAUTI TYRIME

Aš,,
(tyrimą atliekančio studento vardas, pavardė)

Vilniaus kolegijos Sveikatos priežiūros fakulteto
(studijų programos pavadinimas)

.....studijų programos

.....kurso studentas, rengiu profesinio bakalauro baigiamąjį darbą tema:

.....
(temos pavadinimas)

Tyrimo tikslas.

.....

Tyrimo dalyviai.

.....

Tyrimo metodas (-ai).

.....

*Tyrimo dalyvio teisės: pacientui garantuojamas anonimiškumas ir gautų duomenų
konfidencialumas. Apibendrinti tyrimo rezultatai bus panaudoti tik tyrimo tikslui įgyvendinti.
Iškilus neaiškumams tyrimo dalyvis gali kreiptis tel.: į Vilniaus
kolegijos Sveikatos priežiūros fakulteto katedrą.
.....
(katedros pavadinimas)*

Tyrimą atliekantis studentas
(parašas, vardas, pavardė)

Aš,, sutinku dalyvauti Vilniaus
(tyrimo dalyvio/atstovo vardas, pavardė)

kolegijos Sveikatos priežiūros fakulteto studento
(tyrimą atliekančio studento vardas, pavardė)

..... atliekamame tyrime.

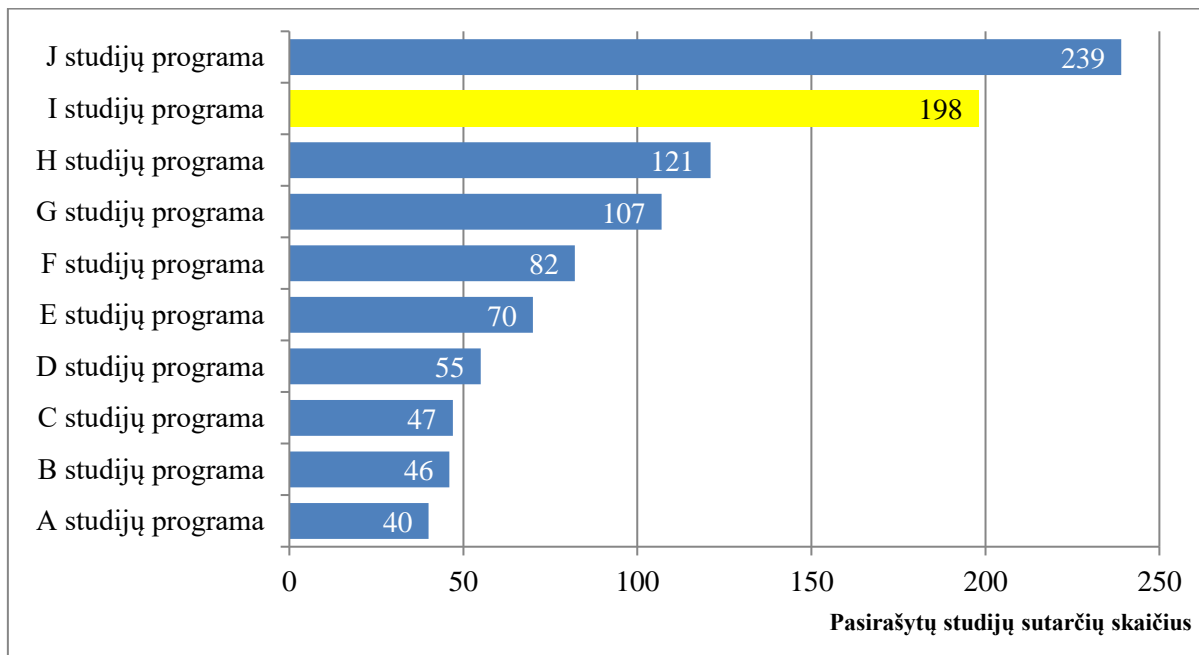
Tyrimo dalyvis / atstovas.....
(parašas, vardas, pavardė)

.....
(data)

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ PAVYZDŽIAI

1 lentelė. UAB „X“ realizacijos įplaukos už prekes 20XX m.

Eil. Nr.	Prekė	Realizacija per vieną dieną		Realizacija per mėnesį		Realizacija per metus	
		vnt.	€	vnt.	€	vnt.	€
1.	A produktas	3	150	90	4 500	5 660	122 000
2.	B produktas	2	60	60	1 800	2 540	98 750
	Iš viso	X	210	X	6 300	X	220 750

9 pav. Pasirašytų studijų sutarčių skaičius pagal studijų programas 200X metais (vnt.)

CITAVIMO TEKSTE IR NUORODŲ PATEIKIMO ATMINTINĖ

	Nuorodų pateikimas sakinio pabaigoje skliaustuose	Citavimas tekste
Vienas autorius*	(Kaptein, 2020) (Lietuvos bankas, 2022)	Kaptein (2020) Lietuvos bankas (2022)
Du autoriai	(Traigienė & Žirnelė, 2021) (Kenneth & Traver, 2019)	Traigienė ir Žirnelė (2021) Kenneth ir Traver (2019)
Trys ir daugiau autorių	(Jasiūnienė et al., 2019) (Ulrich et al., 2018)	Jasiūnienė ir kt. (2019) Ulrich ir kt. (2018)
Autorius – organizacija, kolektyvas	Pirmą kartą: (Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija [KAM], 2018) Antrą ir kitus kartus: (KAM, 2018)	<u>Pirmą kartą:</u> Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija (KAM, 2018) <u>Antrą ir kitus kartus:</u> KAM (2018)
Autoriai ta pačia pavarde	(J. Kazlauskienė, 2017) (L. Kazlauskienė, 2015) <i>Reikia nurodyti ir vardų inicialus.</i>	J. Kazlauskienė (2017) L. Kazlauskienė (2015)
Be autoriaus	(<i>Verslas</i> , 2018) („Vežėjai kyla į kovą“, 2019) <i>Nurodomi pirmi 2–5 šaltinio pavadinimo žodžiai.</i> <i>Knygų, žurnalų, laikraščių, ataskaitų, interneto šaltinių pavadinimai rašomi pasviruoju raštu, o straipsnių ar knygų skyrių pavadinimai rašomi kabutėse.</i>	Knygoje <i>Verslas</i> (2018) teigiama... Straipsnyje „Vežėjai kyla į kovą“ (2019)....
Kelių šaltinių citavimas	(Magd, 2021; Pacevičiūtė, 2022; Ramanna, 2020) <i>Autoriai išdėstomi abėcėlės tvarka.</i> (Kaptein, 2020a, 2020b) <i>Cituojant kelis autorius kūrinius, išleistus tais pačiais metais, prie metų prirašoma mažoji raidė a, b, c ir t. t.</i>	Magd (2021), Pacevičiūtė (2022) ir Ramanna (2020) Kaptein (2020a, 2020b)
Teisės aktai	(Lietuvos Respublikos darbo kodeksas, 2017) (Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, 2002)	Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (2017)

* **Autorius** – autorius, sudarytojas, režisierius, prodiuseris, atlikėjas ir t. t.

LITERATŪROS SĄRAŠO SUDARYMO ATMINTINĖ

KNYGOS	
Vienas autorius	Gyls, B. (2018). <i>Bitonomija: įvadas į pirmą milijoną internetu</i> . Alma littera.
Du autoriai	Samuilova, A., & Lieponienė, J. (2018). <i>Programos STEKAS PLIUS praktinis taikymas: studijų knyga</i> . BMK leidykla. Holland, J., & Leslie, D. (2018). <i>Tour operators and operations: Development, management and responsibility</i> . CABI.
Trys–dvidešimt autorių	Gavelis, V., Gyls, P., Mačiekus, V., Minkevičienė, N., Paliulytė, R., Ulvidienė, E., & Urbšienė, L. (2017). <i>Makroekonomika: Vilniaus universiteto vadovėlis</i> . Vilniaus universiteto leidykla.
Be autoriaus	<i>Lietuvos Respublikos Konstitucija: oficialių dokumentų tekstai su pakeitimais ir papildymais iki 2012 m. sausio 01 d.</i> (2012). Judex spauda.
Autorius – organizacija, kolektyvas	Lietuvos dietologų draugija. (2004). <i>Dietinio maisto saugos vadovas: geros higienos praktikos taisyklės asmens sveikatos priežiūros, socialinės globos ir rūpybos įstaigose</i> . Homo liber.
Sudarytojo, redaktoriaus parengta knyga	Norkus, A. (Sud.). (2018). <i>Diabetinė nefropatija</i> . Medicininės informacijos centras. Gawor, J., & Niemiec, B. (Eds.). (2021). <i>The veterinary dental patient: a multidisciplinary approach</i> . Wiley-Blackwel. Richardson, T. (Ed.). (2021). <i>The garden book</i> . Phaidon Press.
Straipsnis ar skyrius knygoje, konferencijos pranešimas	Pučėtaitė, R. (2015). Organizacijų etikos samprata ir jos efektyvumo prielaidos. In R. Pučėtaitė, A. Novelskaitė, & R. Pušinaitė (Sud.), <i>Organizacijų etika, novatoriškumas ir darniosios inovacijos: monografija</i> (p. 24-40). Akademine leidyba. Preckailaitė, E., & Lukošienė, L. (2018). Naujagimių įgimta diafragmos išvarža – perioperaciniai iššūkiai. In <i>Lietuvos vaikų chirurgų draugijos konferencija „Lietuvos vaikų chirurgija 2018“: pranešimų tezės</i> , (p. 13). Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Vaikų chirurgijos klinika.
Daugiatomiaj leidiniai	Dostojevskis, F. (2010). <i>Demonai</i> (T. 2). Margi raštai. Falchuk, B. (2020). <i>The future of insurance: from disruption to evolution: lessons from legacy insurers succeeding in a changing industry: Vol.1. The Incumbents</i> . Insurance Evolution Press.
Papildomo leidimo knyga	Šablevičius, B. (2022). <i>Lietuvos pievų, pelkių ir miškų orchidėjos: matomos ir pasislėpusios, pažįstamos ir nematytos</i> (2-as patais. ir papild. leid.). Lututė. Holcombe, J., & Holcombe, C. (2017). <i>Survey of operating systems</i> (5th ed.). McGraw-Hill.
Elektroninė knyga internete	Ditlev-Simonsen, C. D. (2022). <i>A Guide to Sustainable Corporate Responsibility: From Theory to Action</i> . Palgrave Macmillan Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-88203-7 Černius, R. (2021). <i>Finansų valdymas: asmeniniai finansai</i> . Mykolo Romerio universitetas. https://repository.mruni.eu/handle/007/18022
Elektroninė knyga duomenų bazėse	Timothy R. C. (2020). <i>The 4 Stages of Psychological Safety: Defining the Path to Inclusion and Innovation</i> . Berrett-Koehler Publishers. Dewhurst, S., & FitzPatrick, L. (2022). <i>Successful employee communications: A practitioner's guide to tools, models and best practice for internal communication</i> (2nd ed.). Kogan Page. <i>Aprašo gale nurodomas DOI numeris, jei jo nėra, knyga aprašoma kaip spausdinta (URL adresas nenurodomas).</i>

PERIODINIAI LEIDINIAI	
Straipsniai moksliniuose žurnaluose	<p>Pečiūrienė, A. (2017). Fostering of business and management students learning in accounting courses. <i>Journal Advances in Higher Education</i>, 4, 69-78.</p> <p>Švagždienė, B., Perkumienė, D., & Dagytė, R. (2021). Prieinamo turizmo neįgaliesiems su judėjimo negalia vertinimas: patirtis ir galimos kliūtys. <i>Viešojo politika ir administravimas</i>, 20(3), 382-396.</p> <p>Autoriai (vienas; du; trys ir daugiau autorių) nurodomi taip pat, kaip aprašant knygas.</p>
Straipsnis elektroniniame žurnale	<p>Barua, A., Kim, J. H., & Yi, S. (2022). Earnings management through financing activities: Evidence from early debt extinguishments. <i>The Journal of Corporate Accounting & Finance</i>, 33(2), 99–112. https://doi.org/10.1002/jcaf.22537</p> <p>Aprašo gale nurodomas DOI numeris, jei jo nėra, nurodomas URL adresas.</p>
Straipsnis populiariajame žurnale	<p>Katkevičius, A. (2018, birželis). Nuo ego sistemos – prie ekosistemos. <i>Verslo klasė</i>, 3, 24-29.</p>
Straipsnis laikraštyje	<p>Rašimaitė, E. (2022, liepos 28). Taupyti ar investuoti - ką rinktis. <i>Verslo žinios</i>, p. 34.</p>
Straipsnis elektroniniame laikraštyje	<p>Bružauskas, V. (2019, balandžio 2). Ilgalaikio turto amortizavimo apskaitos politikos pasirinkimas. <i>Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos</i>. http://aktualijos.lt/straipsniai/ilgalaikio-turto-amortizavimo-apskaitos-politikos-pasirinkimas</p>
Straipsnis iš duomenų bazės	<p>Sfakianaki, E., & Kakouris, A. (2019). Lean thinking for education: Development and validation of an instrument. <i>International Journal of Quality & Reliability Management</i>, 36(6), 917-950. https://doi.org/10.1108/IJQRM-07-2018-0202</p> <p>Briegel, J. (2019). The effects of the tax cuts and jobs act on small businesses. <i>Journal of Financial Service Professionals</i>, 73(1), 48-55.</p> <p>Aprašo gale nurodomas DOI numeris, jei jo nėra, aprašomas kaip spausdintas leidinys (URL adresas nenurodomas).</p>
KITI ŠALTINIAI	
Teisės aktai	<p><i>Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas 2004 m. balandžio 13 d. Nr. IX-2112</i>. (2004). https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3EB34933E485/asr</p> <p><i>Dėl Lietuvos higienos normos HN 132:2013 „Maisto produktų ir maisto ingredientų gamyboje leidžiami naudoti ekstrahentai“ patvirtinimo</i>. (2013). Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2013 m. balandžio 22 d. įsakymas Nr. V-408. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.BBE35D1CAA41/asr</p> <p>Reikia vadovautis galiojančia teisės aktų suvestine redakcija.</p>
Disertacijos ir tezės internete / talpyklose	<p>Katunian, A. (2021). <i>Turizmo žmogiškųjų išteklių vystymas tarpinstitucinio bendradarbiavimo kontekste</i> [daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas]. eLABa. https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:114565903/datastreams/MAIN/content</p>
Dokumentas arba ataskaita internete	<p>Viešųjų pirkimų tarnyba. (n.d.). <i>2021 metų veiklos ataskaita</i>. https://vpt.lrv.lt/lt/administracine-informacija/metines-veiklos-ataskaitos-1</p> <p>Jei leidimo metai nėra žinomi, skliausteliuose rašoma „n.d.“</p>
Interneto svetainės informacija	<p>Navakas, N. (2022, rugpjūčio 3). <i>Augant įtampai Azijoje rugpjūtį investuotojai ruošiasi gintis</i>. Verslo žinios. https://www.vz.lt/rinkos/2022/08/03/augant-itampai-azijoje-rugpjuti-investuotojai-ruosiasi-gintis</p> <p>United Nations World Tourism Organization. (2022, October 27). <i>International tourism down 70% as travel restrictions impact all regions</i>. https://www.unwto.org/news/international-tourism-down-70-as-travel-restrictions-impact-all-regions</p> <p>Po pavadinimo nurodomas interneto puslapio pavadinimas, jei jis sutampa su autoriumi, nurodyti nereikia.</p>